

Instytut Literaturoznawstwa
Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie
ma zaszczyt zaprosić na Ogólnopolską Konferencję Naukową
Uprawianie kultury. Wokół dziedzictwa Pawła Hertza (1918-2001),
która odbędzie się na Wydziale Humanistycznym
w dniach 23-26 września 2025 roku.

W 2025 roku mija 90-ta rocznica poetyckiego debiutu książkowego Pawła Hertza. I choć wydana w 1935 roku *Nocna muzyka* określiła go jako poetę, zasługi Hertza dla kultury polskiej wykraczają poza twórczość liryczną i obejmują działalność przekładową, edytorską, publicystyczną, redakcyjną, bibliograficzną. Na stronach Państwowego Instytutu Wydawniczego, w którym wiele lat pracował i którego profil współtworzył, określono go jako „jedną z najważniejszych postaci polskiej kultury i humanistyki XX wieku”. Wojciech Karpiński pisał o nim: „stał się jednoosobową instytucją, instytutem pamięci narodowej i wydziałem literatury i kultury polskiej, zawstydzającym rezultatami swojej pracy, jej rozmachem, jej skrupulatnością, wszystkie wydziały polonistyki polskich uniwersytetów”. Marek Zagańczyk akcentował jego sposób czytania, który na tle współczesnych mu mód teoretycznych był niezależny i oryginalny: „Hertz był poetą i czytał głównie poetów. [...] W poezji bowiem, podkreślał Hertz, odbija się cały świat, a w wierszach polskich poetów odbija się cała Polska”.

Paweł Hertz jest m.in. autorem pomnikowej antologii *Zbiór poetów polskich XIX wieku*, który zawiera wiersze 850. twórców z lat 1795–1918, współautorem (wraz z Władysławem Kopalińskim) *Księgi cytatów z polskiej literatury pięknej od XIV do XX wieku*, inicjatorem serii wydawniczej w Państwowym Instytucie Wydawniczym, zatytułowanej *Podróże*, w której wydał osiemnaście opracowanych przez siebie dzieł literatury światowej. Pracując nad dokumentacją dziedzictwa narodowego i, szerzej, tradycji kultury europejskiej, publikował biografie twórców, popularyzował mniej znane utwory „poetów mniejszych”, pisał eseje, w których przedstawiał model niezależnej refleksji humanistycznej oraz realizował swoją ideę odpowiedzialności za wspólnotę. Urodzony na dwa tygodnie przed odzyskaniem przez Polskę

niepodległości był rzecznikiem zakorzenionej w kulturze europejskiej polskiej tożsamości narodowej.

Paweł Hertz był człowiekiem wielu talentów. Zajmował się poezją, pisał o muzyce, przekładał z języków francuskiego, rosyjskiego, niemieckiego, wydawał pisma romantyczne, wypowiadał się na łamach prasy jako krytyk literacki. Przyjaźnił się z Janem Lechoniem i Czesławem Miłoszem, pojawiał się w towarzystwie Jarosława i Anny Iwaszkiewiczów, a także innych Skamandrytów, znajdował się w orbicie paryskiej „Kultury”. Był obieżyświatem, obywatelem Europy, a jego relacje z Wiednia czy Włoch są nie tyle dziennikami podróży, ile opowieściami o kulturze.

Jak sam wspominał, pochodził ze spolonizowanej rodziny żydowskiej, w której mówiono i myślano po polsku. Mimo chrztu, który przyjął w wieku sześćdziesięciu czterech lat, świadomość judaistyczna stała się ważną składową jego doświadczenia i pisarstwa.

Przyczynił się do uwydatnienia obecności polskiego romantyzmu w kulturze współczesnej. Wielokrotnie przyznawał, że autorytetem i inspiratorem jego twórczości był Adam Mickiewicz; na fundamencie jego spuścizny literackiej widział możliwość budowania wielokulturowego społeczeństwa polskiego. Epokę wieszczów obejmował w całej złożoności, wraz ze społecznym kontekstem, z którego wyrosli najwięksi twórcy. Antologista, uważny tropiciel śladów minionych epok, był przekonany, że wielka proza czy poezja wyrasta z gleby, którą tworzą wysiłki często anonimowych lub też zapomnianych uczestników życia kulturalnego. Był świadomy odmiennych sposobów oddziaływania poetów „wybitnych” i „przeciętnych”, doceniał tych, których uznano za miernych i przywracał społecznej pamięci zapomnianych. Pisał: „Tu, w strofach poetów mniejszych, a raczej między linijkami tych strof, otwiera się szerokie pole dla czytelnika. Ci poeci mniejsi są zarazem bliżsi, zwyczajniejsi, bardziej związani z miejscem, czasem i obyczajem, są prostsi, choć nigdy nie bywają prostacy. [...] Pod ich piórem nabiera blasku każda rzecz, najmniejsza i najpokorniejsza”.

Spotkanie zainspirowane postacią Pawła Hertza, na które zapraszamy, nawiązuje do wcześniejszych, realizowanych we współpracy z Uniwersytetem Śląskim, formuł łączących konferencję naukową z seminarium, opartym na dyskusji wokół twórczości poety, jakie mieliśmy okazję prowadzić na temat Władysława Sebyły oraz Jerzego Lieberta. Tym razem chcemy naszą uwagę skierować na bogatą, wielowymiarową twórczość Pawła Hertza, która pomimo dostępnych w dyskursie

akademickim analiz, domaga się pogłębionej i szerszej lektury. Wydaje się, że – odczytywana dzisiaj – może ukazać swoją wszechstronność i aktualność.

Organizatorzy Konferencji *Uprawianie kultury. Wokół dziedzictwa Pawła Herta (1918-2001)* zapraszają do nadsyłania zgłoszeń badaczki i badaczy reprezentujących różne podejścia naukowe i dyscypliny. Dyskusja będzie oscylować wokół następujących kręgów tematycznych:

1. *Liryka Pawła Herta*. Kluczem do pokazania oryginalności poety oraz ujęcia specyfiki jego wierszy chcemy uczynić pojedynczy tekst poetycki. Proponujemy klucz interpretacyjny w duchu „mikrologii”, pozwalający na skupienie się na detalach warsztatu artystycznego, szczegółach poetyckiego obrazowania, cechach wyobraźni i światopoglądu poety, przy wykorzystaniu takich kategorii, jak klasycyzm, estetyzm, autobiografizm.
2. *Podróżopisarstwo*. Podążając tropem głównych zainteresowań bohatera konferencji, chcielibyśmy zaproponować namysł nad polskimi i europejskimi świadectwami wypraw w Dwudziestolecie Międzywojennym, ich usytuowaniem w kontekście historycznym, literackim i kulturowym, a także rolą w konstruowaniu krytycznej, dumnej postawy „Europejczyka”.
3. *Polskie i żydowskie dziedzictwo*. Jak wspomina Marek Zagańczyk, Paweł Hertz nigdy nie zacierał swojego pochodzenia, chciał, aby było wyraźnie widoczne. Był dumny, że może być polskim poetą zanurzonym w tradycji żydowskiej. Robił wszystko, aby łączyć oba światy. Dlatego po *Opowieściach chasydów* tłumaczył *Gesta Romanorum*. Proponujemy refleksję na temat tożsamości Pawła Herta, tej dziedziczonej i tej świadomie wybranej.
4. *Romantyzm „prowincjonalny”*. Hertz jako autor 7-tomowego *Zbioru poetów polskich XIX wieku*, skupiając się na tym, co funkcjonowało poza głównym obiegiem literackim, wyzyskuje nieprofesjonalny obieg literatury. Stoi tym samym w opozycji wobec dotychczasowych, fachowych paradygmatów badawczych. Idąc tym tropem, chcemy skupić się badaniu śladów obecności romantyzmu „pobocznego”,

prowinjonalnego, w dawno napisanych i już zapomnianych powieściach i wierszach.

5. *Muzyczność*. Paweł Hertz jest autorem licznych tekstów krytycznych i eseistycznych poświęconych muzyce. I nie o samą muzykę tu idzie, ile o relację ze słowem poetyckim, jak choćby w komentarzu do *Jabłoneczki* Juliana Przybosa czy w rozważaniach nad librettem opery *Halka* Stanisława Moniuszki. Te wypowiedzi chcemy uczynić sygnałem do refleksji nad muzycznością poezji Pawła Hertza oraz innych poetów Dwudziestolecia Międzywojennego.
6. *Literackie przyjaźnie*. Paweł Hertz był inicjatorem i organizatorem wielu przedsięwzięć, które byłyby niemożliwe bez bezpośrednich kontaktów pisarzy. Śladem tych relacji są rozmowy, wspomnienia, korespondencja, które układają się w bogaty obraz życia literackiego w międzywojniu i w epoce powojennej, uwzględniający zarówno twórczy witalizm, entuzjazm, jak krytyczny namysł nad skomplikowanymi realiami oraz nad więzami, krępującymi rozwój literatury.

Liczymy na zainteresowanie z Państwa strony i wspólny namysł nad osobą Pawła Hertza i tematami wywołanymi jego życiorysem i twórczością. Proponujemy spotkanie stacjonarne jesienią 2025 roku, w dniach 23-26 września na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie.

Termin nadsyłania propozycji wystąpień na adres: **hertzkonferencja@gmail.com** mija 1 lipca 2025 roku. Uprzejmie prosimy o przesłanie dokumentu w formacie edytowalnym (.doc, .docx, .rtf), zatytułowanym wg schematu: „Imię Nazwisko, Tytuł referatu” i zawierający:

- abstrakt – krótkie streszczenie wystąpienia (max. 600 słów) oraz słowa kluczowe (3-5) w języku polskim,
- tytuł referatu (bez użycia *caps locka*),
- aktualną afiliację i stopień naukowy / tytuł zawodowy,
- krótką notkę biograficzną,
- preferowany adres e-mail do kontaktu.

Na pokrycie kosztów związanych z organizacją konferencji przewiduje się opłatę konferencyjną w wysokości 500 zł.

Komitety Naukowy

Konferencji *Uprawianie kultury. Wokół dziedzictwa Pawła Herta (1918-2001)*

Marek Zagańczyk (Archiwum Pawła Herta)

prof. Alessandro Ajres (Uniwersytet im. Aldo Moro w Bari)

prof. Andrea de Carlo (Uniwersytet L'Orientale w Neapolu)

prof. Giovanna Tomassucci (Uniwersytet w Pizie)

prof. dr hab. Jan Zieliński (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

Agnieszka Papieska (Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie)

dr Robert Papieski (Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku)

red. Paweł Kądziera (Towarzystwo „Więź”)

prof. dr hab. Piotr Mitzner (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

dr Paweł Bem (Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk)

prof. dr hab. Dariusz Czaja (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie)

prof. dr hab. Jarosław Mariusz Ławski (Uniwersytet w Białymstoku)

ks. prof. dr hab. Jan Sochoń (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

Komitety Organizacyjny
Konferencji *Uprawianie kultury. Wokół dziedzictwa Pawła Herta (1918-2001)*

prof. dr hab. Agnieszka Czajkowska

prof. dr hab. Adam Regiewicz

dr Elżbieta Wróbel

dr Ines Załęska-Olszewska

lic. Wiktoria Rakus